



**Slachtofferschap van huiselijk geweld: Prevalentieonderzoek naar de omvang, aard,
 relaties en gevolgen van slachtoffer- en plegerschap**

Lienja van Eijkern, Róisín Downes, & René Veenstra

Rijksuniversiteit Groningen

Graag citeren als:

Van Eijkern, L., Downes, R., & Veenstra, R. (2018). *Slachtofferschap van huiselijk geweld: Prevalentieonderzoek naar de omvang, aard, relaties en gevolgen van slachtoffer- en plegerschap*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum, Ministerie van Veiligheid en Justitie.

SAMENVATTING

Slachtofferschap van huiselijk geweld

Prevalentieonderzoek naar de omvang, aard, relaties en gevolgen van slachtoffer- en plegerschap.

Aanleiding

In 2010 heeft het WODC het laatste prevalentieonderzoek naar huiselijk geweld uitgevoerd. Een overkoepelend syntheserapport (Van der Veen & Bogaerts, 2010) werd opgesteld op basis van verschillende deelonderzoeken naar de omvang van huiselijk geweld met behulp van een vangst-hervangst methode (Van der Heijden, Cruyff, & Van Gils, 2009), zelfrapportage van slachtoffers met behulp van een online panel en verdiepende face-to-face interviews met slachtoffers (Van Dijk, Van

Veen, & Cox, 2010) en zelfrapportage van plegers met behulp van een online panel en secundaire analyse van reclasseringsdata (Van der Knaap, El Idrissi, & Bogaerts, 2010). Dat onderzoek uit 2010 is herhaald waarbij deels gebruik wordt gemaakt van dezelfde methoden en technieken, maar deels ook aangepaste en nieuwe deelonderzoeken worden uitgevoerd. Het onderhavige onderzoek is een deelonderzoek uit dit meeromvattende onderzoek.

Het doel van dit deelonderzoek is om de aard en omvang van slachtoffer- en plegerschap van huiselijk geweld in Nederland te schatten op basis van zelfrapportage-onderzoek onder de Nederlandsprekende bevolking (18+), en daarbij voor zover mogelijk ook te rapporteren over de eventuele ontwikkeling daarin sinds het vorige onderzoek uit 2010. Dit rapport doet verslag van de analyses met betrekking tot de aard en omvang van huiselijk geweld. Het WODC heeft de volgende vraag geformuleerd:

Wat is, op basis van zelfrapportage, de actuele aard en omvang van huiselijk geweld in Nederland en hoe heeft dit zich ontwikkeld sinds het vorige prevalentieonderzoek?

Onderzoeksopzet

De prevalentie van huiselijk geweld is geschat middels cross-sectioneel surveyonderzoek. Het onderzoek is in 2017 gelijktijdig uitgevoerd onder twee steekproeven, die van elkaar verschillen in surveydesign. Enerzijds heeft CentERdata gegevens verzameld via een op kans gebaseerd online panel (verder: het LISS panel), anderzijds heeft het CBS data verzameld via een aselechte bevolkingssteekproef. Vooropgesteld dat beide datasets hun sterke kanten hebben, is omwille van de leesbaarheid van het rapport, gekozen om hoofdzakelijk over de CBS-data te rapporteren. Deze keuze voor de CBS-data is gebaseerd op twee verschillen tussen de datasets, te weten het steekproefontwerp en het bijgeleverde weegmodel, waardoor de CBS-steekproef de beste mogelijkheden biedt om verantwoord naar de populatie te generaliseren. Een uitgebreide methodologische vergelijking staat beschreven in een separaat deelrapport met een vergelijking tussen de CBS-steekproef en het LISS panel (Lauret, Veenstra, Van Duijn, 2018).

Resultaten

Prevalentie van slachtofferschap

Van de CBS-respondenten heeft 5,5 procent aangegeven slachtoffer te zijn geweest van huiselijk geweld in de afgelopen vijf jaar. Meer dan de helft van het gerapporteerde huiselijk geweld is geweld tussen partners en ex-partners. Huiselijk geweld is vaker één tot enkele keren voorgevallen dan dat

het structureel van aard is en een conflict tussen het slachtoffer en de pleger ligt vaak ten grondslag aan het geweld.

Huiselijk geweld is genderspecifiek; meer vrouwen (6,2 procent van de vrouwelijke respondenten) dan mannen (4,7 procent van de mannelijke respondenten) zijn slachtoffer van huiselijk geweld. Daarbij maken vrouwen ook meer diverse voorvallen mee. Vrouwen zijn voorts vaker slachtoffer van structureel geweld, vrouwen lopen daarbij vaker (tijdelijk) letsel op, durven minder vaak over het geweld te praten en zijn bang dat het opnieuw gebeurt. Bovendien zijn vrouwelijke respondenten vaker slachtoffer van (ex-)partnermishandeling dan mannelijke respondenten.

Gevolgen van slachtofferschap

Volgens de slachtoffers waren kinderen in 23,5 procent van de voorvallen getuige van huiselijk geweld. Van de slachtoffers houdt 10,7 procent tijdelijk letsel over aan het geweld en 6,7 procent blijvend letsel. Van de voorvallen die hebben geleid tot letsel, is bij ruim 40 procent een behandeling van een huisarts of in het ziekenhuis nodig geweest. Voor het meest recente voorval van lichamelijk of seksueel geweld geldt dat in 17,1 procent van de gevallen melding werd gedaan bij de politie. Er wordt vaker melding gedaan bij de politie wanneer er sprake is van letsel. Slachtoffers geven aan het meest te praten over het geweld met hun informele netwerk. Wanneer er met het formele netwerk wordt gesproken is dit voornamelijk met de huisarts, maar nauwelijks met instanties die er speciaal voor zijn zoals Veilig Thuis. Een vijfde van de slachtoffers praat niet over het geweld. Mannelijke respondenten geven van alle redenen het vaakst aan dat zij zich medeschuldig voelen aan het probleem en daarnaast dat zij niet wisten aan wie zij het moesten vertellen. Vrouwelijke respondenten geven het meest aan dat zij zich er voor schamen en dat zij zich medeschuldig voelen aan het probleem.

Partnermishandeling

Van alle voorvallen van geweld gepleegd door partners en ex-partners betreft uitsluitend 72,1 procent lichamelijk geweld, 13,0 procent uitsluitend seksueel geweld en 14,9 procent beiden. Als verantwoordelijke voor het lichamelijk geweld waarover gerapporteerd is, wordt significant vaker een ex-partner dan een partner genoemd. In geval van seksueel geweld wordt het vaakst de mannelijke ex-partner genoemd. Van alle slachtoffers van partnermishandeling is 37,6 procent afhankelijk van de kostwinner/pleger terwijl dat onder niet-slachtoffers met een relatie 47,2 procent is. (Ex-)Partnergeweld is genderspecifiek: vrouwen worden vaker emotioneel mishandeld, alleen vrouwen geven aan geïntimideerd te worden door hun partner en vrouwen zijn vaker slachtoffer van structurele (ex-)partnermishandeling dan mannen.

Binnen de (echt)paren die in het LISS panel gerapporteerd hebben over slachtofferschap en plegerschap van huiselijk geweld rapporteert 3 procent van de vrouwen en 2 procent van de mannen slachtoffer te zijn geweest van partnermishandeling in de afgelopen vijf jaar. De mate waarin vrouwen aangeven plegger te zijn tegen mannen, komt overeen met de mate waarin mannen rapporteren slachtoffer te zijn van vrouwen. Daarentegen geven vrouwen vaker aan slachtoffer te zijn van een man dan dat mannen dat zelf als plegger aangeven. De mate waarin mannen plegerschap tegen vrouwen rapporteren lijkt daarmee een onderschatting te zijn.

Prevalentie van plegerschap

Van de respondenten heeft 3,5 procent aangegeven plegger te zijn geweest van huiselijk geweld in de afgelopen vijf jaar. Er zijn geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen, het gaat respectievelijk om 3,4 en 3,6 procent. Plegers rapporteren voornamelijk over lichamelijk geweld en nauwelijks over seksueel geweld. De helft van de plegers rapporteert geweld tegen (ex-)partners, ruim een vijfde rapporteert geweld tegen broers en zussen en bijna een vijfde rapporteert geweld tegen kinderen. Vrouwen rapporteren significant vaker plegerschap tegen (ex-)partners dan mannen doen. Geweld tegen broers wordt significant vaker door mannen gemeld. Conflict of ruzie met het slachtoffer is het meest voorkomende motief voor het plegen van geweld (35 procent). Dit is in overeenstemming met de motieven die slachtoffers rapporteerden. Het eigen drugsgebruik wordt veruit het meest gerapporteerd als het gaat om motieven voor seksueel geweld. Verder hebben mannen vaker dan vrouwen contact met de politie als verdachte van zowel huiselijk geweld als geweld buiten de huiselijke kring.

Gecombineerd slachtoffer- en plegerschap

Van de respondenten rapporteert 1,6 procent dat zij zowel slachtoffer als plegger zijn geweest in de afgelopen vijf jaar. Daarnaast rapporteert 3,9 procent uitsluitend slachtofferschap en 1,8 procent uitsluitend plegerschap. Het meeste van dit geweld is wederkerig, wat inhoudt dat respondenten plegger zijn tegen degenen waar zij ook slachtoffer van zijn geworden. Wederzijds (ex-)partnergeweld vormt de grootste groep, gevolgd door geweld tussen broers of zussen. Veruit de meeste respondenten geven aan dat zij in dezelfde periode zowel slachtoffer als plegger waren. Bij wederzijds (ex-)partnergeweld geven meer mensen aan dat zij eerst ooit slachtoffer werden en later plegger, dan andersom. In tegenstelling tot (ex-)partnergeweld geven respondenten bij wederzijds broer/zus-geweld vaker aan dat ze eerst plegger zijn en later slachtoffer. De meest genoemde motieven zijn voor gecombineerd slachtoffer- en plegerschap niet anders dan bij eenzijdig slachtoffer- of plegerschap.

Vergelijking tussen 2010 en 2017

Het zelf gerapporteerde slachtofferschap in 2017 is gedaald ten opzichte van 2010. Destijds werd slachtofferschap door 10,1 procent gemeld, tegenover 5,5 procent onder CBS-respondenten en 6,8 procent onder LISS-respondenten in 2017. Verschillen in het onderzoeksdesign kunnen echter invloed hebben op de geobserveerde verschillen tussen de data uit 2010 en 2017. In dat licht moet er voorzichtig worden omgegaan met het spreken van een daling van de prevalentie bij het vergelijken van de resultaten. Respondenten rapporteren net als in 2010 dat zij het vaakst slachtoffer zijn van hun (ex-)partner. Lichamelijk geweld wordt relatief vaker gemeld bij de politie dan in 2010. Het percentage politiemeldingen van seksueel geweld is relatief stabiel gebleven. Bij vrienden en partners wordt het meest een luisterend oor gezocht. Wel worden partners in 2017 relatief iets minder vaak genoemd en vrienden iets vaker. Ten opzichte van 2010 geven relatief meer CBS-respondenten aan dat zij met niemand hebben gesproken over het seksuele geweld waar zij slachtoffer van zijn geweest.

Discussie

Beperkingen van het onderzoek

Het onderzoek kent enkele beperkingen, die invloed gehad kunnen hebben op de verzamelde data en daarmee de bevindingen. Een kleine, maar belangrijke groep is op voorhand uitgesloten van deelname. Het gaat om personen die in instituties en opvangcentra verblijven en personen die niet Basisregistratie Personen (BRP) staan ingeschreven. Verder is het van belang zicht te krijgen op de context van het geweld om de impact ervan te kunnen duiden. Dat lukt minder goed omdat de gehanteerde dataverzamelmethode, namelijk surveyonderzoek, per definitie een methode is die weinig opties biedt om naar context, details en impact te vragen.

Een belangrijke beperking ten aanzien van de vergelijkbaarheid met het onderzoek uit 2010 zijn de methodologische verschillen tussen de onderzoeken uit 2010 en 2017. Dit leidt ertoe dat de verandering in prevalentie mogelijk (deels) aan methodologische verschillen tussen de studies moet worden toegeschreven.

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

Het is waardevol om de prevalentie van huiselijk geweld door de tijd te blijven meten. In de toekomst kan een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek zorgen voor meer inzicht in de aard van de problematiek en de impact ervan. Voor toekomstig prevalentieonderzoek zou het kunnen helpen om daarnaast een informantstudie te doen naar slachtofferschap van huiselijk geweld.

Professionals uit het werkveld kunnen bevolkingsonderzoek aanvullen om zo een meer volledig beeld

te krijgen van de omvang van de problematiek. Daarnaast is het raadzaam bij toekomstig onderzoek een aparte sectie over (ex-)partnermishandeling op te nemen in de vragenlijst. Met behulp van schaalvragen kan er een meer genuanceerd beeld worden geschetst van de impact en de ernst van het geweld. Ook opvattingen over relaties en huiselijk geweld zijn interessante indicatoren voor de waarneming van het geweld. Ten slotte zou specifieke aandacht voor het uitvragen van geweld tussen broers- en zussen raadzaam zijn gezien de mate waarin dit voorkomt.